

Ковальчук А.О.,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
факультет національної безпеки, права та міжнародних відносин
Державний університет «Житомирська політехніка»,
м. Житомир

Науковий керівник: Мороз Ю. Ю.,
д.е.н., професор кафедри національної безпеки,
публічного управління та адміністрування
Державний університет «Житомирська політехніка»
м. Житомир

ЕНЕРГЕТИЧНА БЕЗПЕКА ЯК СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Національна безпека є основою стабільності, захищеності та розвитку держави. В сучасних реаліях України, враховуючи збройну агресію та інтеграцію в ЄС і світове співтовариство, розвиток та захист системи національної безпеки стають критично важливими завданнями.

Згідно із Законом України «Про національну безпеку», національна безпека — це захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів від реальних і потенційних загроз [5]. Основним суб'єктом її забезпечення є держава, яка відповідно до Конституції України (ст. 3, 27, 28, 29) гарантує безпеку кожної людини і громадянина, їхнє життя, здоров'я, гідність, честь і особисту недоторканність як на території країни, так і за її межами [3]. Держава реалізує національну безпеку через державні органи — Президента, Верховну Раду та інші державні установи, а також через сили, відповідальні за безпеку: Збройні Сили України, військові формування та інші органи влади, що діють у межах законодавства. Основними об'єктами національної безпеки є права та свободи громадян, їх життя, матеріальні й духовні цінності; демократичні цінності суспільства, умови сталого розвитку, добробут; конституційний лад держави, її суверенітет, територіальна цілісність, а також охорона навколишнього середовища від надзвичайних ситуацій [5].

Основи національної безпеки держави ґрунтуються на трьох принципах: стримування, стійкість та взаємодія [6]. Національна безпека охоплює внутрішні

і зовнішні аспекти, зокрема воєнну, політичну, міжнародну, економічну, інформаційну, екологічну та соціальну безпеки [4, с. 172]. Серед підвидів виділяють демографічну, геополітичну, етнічну, генетичну, епідемічну, інтелектуальну, юридичну, психологічну, техногенну, радіаційну тощо. Варто зауважити, що енергетична безпека не виділяється серед цих підвидів, оскільки вона є частиною економічної безпеки і є важливою її складовою. Згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії енергетичної безпеки», її визначають як захищеність національних інтересів у сфері забезпечення доступу до надійних, стійких, доступних і сучасних джерел енергії, що забезпечуються технічно надійним, безпечним, економічно ефективним і екологічно прийнятним способом в нормальних умовах і в умовах надзвичайного стану [7].

Масовані удари російських військ по об'єктах інфраструктури стали каталізатором масштабної енергетичної кризи, яка виявила вразливість та дисбаланс української енергосистеми. Ця криза є результатом цілеспрямованих дій РФ задля дестабілізації України та обмеження її енергетичної незалежності, що призвело до виникнення низки проблем.

Однією з ключових проблем стала окупація частини територій України, що призвело до втрати контролю над вугільними шахтами та газовими родовищами, зменшення видобутку енергоресурсів та зростання залежності від імпорту. Масовані ракетні обстріли пошкодили електростанції, підстанції та лінії електропередач, викликавши аварії, перебої у постачанні електроенергії та суттєві втрати енергоресурсів.

Геополітична напруженість на світових енергетичних ринках, спричинена російською агресією, призвела до різкого зростання цін на енергоносії, зокрема газ і нафту, імпортовані Україною. Стали більш актуальними питання енергоефективності та відновлюваних джерел енергії, розвиток яких ускладнився через війну.

Обмеження в постачанні електроенергії та тепла особливо взимку негативно впливають на життя населення, створюючи соціальну напругу та економічні проблеми [1, с. 99]. Додаткові фінансові труднощі, зокрема тиск на бюджет,

ускладнюють інвестиції в ремонт та модернізацію енергетичної інфраструктури, що загострює кризу.

Повномасштабна війна призвела до значних руйнувань енергетичної інфраструктури та створила безпрецедентні виклики для енергетичної безпеки країни. В умовах постійних змін є необхідність розробити та реалізувати ефективні стратегії. Серед ключових заходів: створення плану дій на випадок енергетичної кризи з урахуванням різних сценаріїв розвитку подій, забезпечення стабільного енергопостачання критичних об'єктів, активізація використання альтернативних джерел енергії, формування резервних систем, підвищення енергоефективності та розвиток міжнародної співпраці. Необхідно також забезпечити відновлення й захист енергетичної інфраструктури через моніторинг, посилення безпеки критичних об'єктів і створення умов для інвестицій а також підвищення енергетичної свідомості населення [1, с. 100].

Забезпечення енергетичної безпеки — це лише початковий етап на шляху до створення стійкої та ефективної енергетичної системи. Для довготривалої стабільності та незалежності енергетичного сектору необхідно розглядати та розвивати перспективи розвитку, зокрема впровадження новітніх технологій і глобальних тенденцій.

Так, у сфері енергетичної безпеки перспективними напрямками є: відновлення пошкодженої інфраструктури, впровадження сучасних технологій для підвищення ефективності енергосистеми, управління відходами енергетичного сектору, розвиток альтернативної енергетики для зменшення залежності від окремих постачальників, модернізація обладнання та створення децентралізованих систем, таких як мікромережі й розподілена генерація, що сприятимуть енергонезалежності регіонів. [2, с. 265].

Отже, енергетична безпека — це важлива складова національної безпеки, яка забезпечує не лише постачання енергії для населення та економіки, а й стійкість системи до внутрішніх і зовнішніх загроз. Події в Україні показали, що енергетична криза може мати серйозні наслідки для економіки, суспільства та політичної стабільності. Її досягнення потребує злагоджених зусиль держави, бізнесу та громадянського суспільства.

Список використаних джерел:

1. Боков В. Д. Забезпечення енергетичної безпеки в умовах війни в Україні. Національна безпека України в умовах сучасних викликів : Зб. матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, 22 серпня 2023 р., м. Чернігів, С. 99–101.
2. Коваленко Ю., Лазаренко Д., Марченко О. Енергетична безпека країни під час війни: бар'єри та перспективи подолання. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2024. №. 1. С. 262–266.
3. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 25.10.2024).
4. Мотайло О. Система національної безпеки держави. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2020. № 16. С. 171–174.
5. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 25.10.2024).
6. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року "Про Стратегію національної безпеки України" : Указ Президента України від 14.09.2020 р. № 392/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text> (дата звернення: 25.10.2024).
7. Про схвалення Стратегії енергетичної безпеки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 04.08.2021 р. № 907-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/907-2021-р#Text> (дата звернення: 25.10.2024).